

Ny håndbog om bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo

Det kræver langsigtede løsninger at stoppe spredningen eller forhindre fremtidige invasioner af invasive arter som Kæmpe-Bjørneklo. Der findes ingen standardmetode til bekæmpelse af planten, men en ny håndbog om Kæmpe-Bjørneklo udgivet af Skov & Landskab samler resultaterne af den nyeste forskning.

*Af Charlotte Nielsen og Hans Peter Ravn,
Skov & Landskab, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole*

Der findes flere arter af bjørneklo i Danmark. Nogle af arterne er hjemmehørende og indgår naturligt i økosystemerne, men indførte arter af Kæmpe-Bjørneklo har haft stor succes som invasive planter. Kæmpe-Bjørneklo findes i dag i det meste af Danmark og er meget synlig i landskabet med sin imponerende højde og iøjnefaldende blomster. Når en bestand af Kæmpe-Bjørneklo etableres, risikerer hjemmehørende plante- og dyrearter at forsvinde, og det er derfor vigtigt at forhindre yderligere spredning og bekæmpe eksisterende kolonier.

Stor succes som invasiv plante

Kæmpe-Bjørneklos succes som invasiv plante skyldes en række biologiske og økologiske karaktertræk som giver planten et enormt potentiale for invasion:

- Hurtig vækst hos de vegetative planter og evne til at danne et tæt plantedække henover den omgivende vegetation
- Blomstring tidligt i vækstsæsonen sikrer frøene tilstrækkelig tid til at gennemføre udviklingen
- Evne til at udsætte blomstringen under stress indtil rigelige næringsreserver er oplagret
- Stor frøsætning der gør det muligt for en enkelt plante at starte en invasion
- Høje tætheder af frø i frøbanken hvor nogle frø overlever i flere år
- Effektiv nedbrydning af frøenes dvaletilstand ved lave temperaturer om vinteren
- Spiring tidligere i foråret end den omgivende vegetation
- Høj spiringsprocent for alle frø, uanset hvor på moderplanten frøene er produceret.

Planten starter sin vækst i det tidlige forår. Hvis det har været en mild vinter kan man se de første skud på vej op ad jorden allerede i januar eller februar. Det betyder at i

Kæmpe-Bjørneklo kan i løbet af få år blive meget dominerende og i en tæt bestand har hjemmehørende plantearter svære vækstbetingelser.

konkurrencen med andre planter er Kæmpe-Bjørneklo hele tiden et skridt foran og kan starte blomstringen allerede i juni. Forinden har planten vokset sig 3-4 meter høj med blade, der er op til 3 meter lange. Plantens energireserver er samlet i en kraftig pælerod. Hvis Kæmpe-Bjørneklo udsættes for stress, f.eks. på grund af bekæmpelse ved slåning, hvor planten slås næsten helt ned i jordhøjde,

har planten masser af næring i roden, som nu bruges til at danne nye blade og blomsterskærme. Hver plante producerer i gennemsnit 20.000 frø, og selvom nogle af frøene ikke er levedygtige og aldrig vil spire har Kæmpe-Bjørneklo en enorm formeringsevne.

Hvad sker der med de mange frø Kæmpe-Bjørneklo producerer?

Størstedelen af frøene ender i den kortvarige frøbank tæt ved moderplanten, men nogle frø spredes langt omkring i omgivelserne og kan være grundlaget for en invasion af nye områder. Frøene kan spredes på mange måder hos Kæmpe-Bjørneklo. Nogle er naturlige og andre er betinget af mennesket. Planten vokser ofte langs med vandløb og frøene flyder i stort antal og over lange afstande til nye lokaliteter. Også ekstreme begivenheder som en oversvømmelse er en vigtig mekanisme for plantens spredning. Spredning ved menneskelige aktiviteter kan bl.a. ske langs vejene hvor frøene kan sætte sig fast på bildæk og transporteres over store afstande.

Frø af Kæmpe-Bjørneklo kan spredes over lange afstande via vandløb

Forebyggelse og tidlig eliminering

Det er vigtigt at bekæmpe en bestand af Kæmpe-Bjørneklo, så snart den er blevet lokaliseret. Mange ressourcer, og dermed også økonomiske omkostninger, kan dog spares ved også at være opmærksom på forebyggende foranstaltninger. For effektivt at hindre spredningen af Kæmpe-Bjørneklo skal forebyggende foranstaltninger målrettes mod de områder, hvortil planten sandsynligvis kan sprede sine frø og vokse. En sådan fremgangsmåde med forebyggelse, lokalisering og hurtigt indgreb omfatter flere delelementer:

- Vurdering af kildeområder for frøsmitte
- Lokalisering af voksesteder som vil være mest modtagelige for invasion
- Overvågning af spredningen af Kæmpe-Bjørneklo og lokalisering af ny-etablerede bestande
- Enighed om strategi og retningslinier for indgreb

Et af de første skridt bør derfor være kortlægning af alle

eksisterende bestande. På grund af plantens størrelse er det relativt enkelt at registrere plantens udbredelse det meste af året. Plantens iøjnefaldende udseende gør den også velegnet til en oplysningskampagne, hvor offentligheden opfordres til at hjælpe med med lokalisering af såvel store bestande som enkelte planter. Det er desuden nødvendigt at kende plantens foretrukne voksesteder for at kunne genkende de områder, som både er følsomme for kolonisering og mest sårbare. Forebyggende bekæmpelse bør også omfatte, at man hindrer tilførsel af frø og undgår at skabe gode voksesteder for planten i områder for risikoen for invasion er stor.

Planlægning af en bekæmpelsesstrategi

I samarbejde med forskere fra seks andre lande har vi også forsøgt at sætte mere fokus på bekæmpelsesstrategier og langsigtede løsninger. Hvis forebyggende tiltag er

Et 3-årigt forskningsprojekt under EU's 5. ramme-program har haft til formål at udvikle en bæredygtig strategi for håndtering og bekæmpelse af invasive arter i Europa. Projektet koordineres fra Afdeling for Anvendt Økologi, Skov & Landskab og har involveret mere end 40 videnskabelige medarbejdere fra syv forskellige lande. Udgivelsen af håndbogen "Kæmpe-Bjørneklo – forebyggelse og bekæmpelse" markerer afslutningen på projektet.

I håndbogen fremlægges den aktuelle viden om alle relevante aspekter af Kæmpe-Bjørneklos biologi, økologi og taksonomi samt håndtering og bekæmpelse.

Vi håber, at håndbogen kan skabe forståelse blandt myndighederne på alle niveauer og private jordere for nødvendigheden af overordnede strategier og forholdsregler mod invasive ukrudtsarter fremfor kortsigtede løsninger af de akutte problemer.

Med håndbogen er det vores intention at forhindre Kæmpe-Bjørneklo og andre invasive arter i at fortrænge hjemmehørende plante- og dyrearter og dermed bevare og beskytte biodiversiteten i Europa.

Håndbogen: Nielsen, C., H.P. Ravn, W. Nentwig og M. Wade, 2005 (red.), 2005. Kæmpe-Bjørneklo – forebyggelse og bekæmpelse. Strategi for håndtering af en invasiv plante i Europa. Skov & Landskab, Hørsholm, 44 sider.

Hjemmeside: <http://www.giant-alien.dk>. Her kan håndbogen downloades som pdf-fil eller bestilles i trykt udgave.

Spiringsprocenten for frø af Kæmpe-Bjørneklo er høj og kimplanterne er i hård konkurrence med hinanden om plads og lys.

mislykket eller ikke er iværksat, og Kæmpe-Bjørneklo har koloniseret et område, er næste skridt udarbejdelse af en bekæmpelsesstrategi. For det første er det vigtigt at have klart definerede målsætninger. Hvilket niveau af bekæmpelse kræves i hvilke områder? Er målet total udryddelse, at stoppe spredningen eller bare at holde bestandene nede under et vist niveau?

Det bør også afklares, om området er isoleret fra andre forekomst-områder – dvs. vil Kæmpe-Bjørneklo geninvadere fra naboarealer eller fra bestande opstrøms i vandløbet, så snart den lokale målsætning er nået? I så fald er det en god idé at samarbejde med de ansvarlige for det samlede opland og udarbejde en koordineret bekæmpelsesplan.

En anden overvejelse er prioriteringen af store tætte bestande, der producerer enorme mængder frø, i forhold til yderligt beliggende planter eller mindre bestande, der sandsynligvis hurtigt vil kunne udvikle sig til store kolonier. Hvis det ikke kan lade sig gøre at bekæmpe alle planter på grund af manglende ressourcer, er det nødvendigt med en prioritering. Generelt kan det tilrådes at fjerne de mindre, stadigt ekspanderende bevoksninger, før de store tætte og måske stagnerende bestande angribes. Hvis de rette betingelser for invasion er til stede, vil mindre bestande brede sig mere end store bevoksninger. Husk at mindre bestande skal bekæmpes med andre metoder end store tætte bevoksninger. Hvis en bestand grænser op til et vandløb, er det tilrådeligt at starte bekæmpelsen fra vandløbsbredden for at stoppe frøspredningen i vandet.

Når først målsætningen og indsatsområdet er fastlagt, og tilgængeligheden af ressourcer er undersøgt (penge, arbejdskraft og udstyr), kan det besluttes hvilke bekæmpelsesmetoder, der skal tages i anvendelse og en bekæmpelsesstrategi kan udarbejdes.

Lovgivning om Kæmpe-Bjørneklo

I 2004 trådte en ny lov i kraft i Danmark, der giver kommuner og amter ret til at bekæmpe Kæmpe-Bjørneklo på private grunde, hvis ejeren ikke selv tager sig af det. Det er en forudsætning for brug af beføjelsen at amtsrådet eller kommunalbestyrelsen har vedtaget og offentliggjort en indsatsplan til bekæmpelse af planten og iværksætter en bekæmpelse i hele indsatsområdet. For yderligere at styrke indsatsen mod Kæmpe-Bjørneklo er der for nylig stillet forslag til en ny bekendtgørelse, der bl.a. giver amter og kommuner større valgfrihed med hensyn til hvordan de vil planlægge indsatsen, og samtidig bliver det også muligt at give bøder til dem, der ikke efterkommer et påbud om bekæmpelse på egen jord. Den nye bekendtgørelse forventes at gøre det lettere for amter og kommuner at gennemføre en bekæmpelsesplan som også omfatter private jorde.